

² Про загальний військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року в редакції Закону України від 18 червня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 33. - Ст. 270.

³ Загальна декларація прав людини, проголошена Організацією Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року // Права людини. Міжнародні договори України: декларації, документи / Упорядник Ю.К. Качуренко. – К.: Наукова думка, 1992.

⁴ Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. – К.: Укр Правнична Фундація, Вид-во "Право". – 1995.

⁵ Конвенція про захист прав і основних свобод людини // Практика Європейського Суду з прав людини. Випуск 1 / За ред. П.М. Рабиновича. – Львів: Кальварія, 1997.

⁶ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 15. - ст. 190.

⁷ Статут внутрішньої служби Збройних сил України, затверджений Законом України від 24 березня 1999 року // Військові статuti Збройних сил України. – К.: Варта, 1999.

С. Царенко,

*викладач Національної академії Прикордонних
військ України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вперше поняття національної безпеки було сформульовано в законодавстві США. Політична ситуація, що склалась у світі, значно вплинула на її розуміння. На той час національна безпека розглядалась у військовому аспекті, а саме як оборона від потенційного ворога та його союзників.

Дещо схоже поняття використовувалось в законодавстві СРСР – державна безпека. Під охороною державної безпеки розуміли систему заходів, що їх здійснювали найвищі органи влади та управління з метою захисту держави, її територіальної цілісності, недоторканості державних кордонів, основ суспільно-політичного та економічного ладу та інше¹.

Існування будь-якої суверенної держави не можливе без захисту її національних інтересів, гарантування самозбереження та умов прогресивного розвитку суспільства. Із отриманням незалежності перед нашою державою постало ряд проблем, що потребували першочергового вирішення.

Так, Верховною Радою 28 червня 1996 року було прийнято Конституцію України. Саме цей основний закон держави став основою для нового етапу розвитку суспільства та держави. Згідно з Конституцією України забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави². До них перш за все слід віднести Службу безпеки України, Прикордонні війська, інші військові формування, які уповноважені на здійснення захисту суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки України.

Так, Конституцією України визначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою усього українського народу. На підставі ст. 107 Конституції України указом Президента України від 30 серпня 1996 року № 772 було створено Раду національної безпеки та оборони України та затверджено Тимчасове положення про Раду. Згідно з цим положенням Рада національної безпеки та оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Серед завдань покладених на Раду, головними є: забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері національної безпеки і оборони України; аналіз стану і тенденцій розвитку зовнішньо- та внутрішньополітичної ситуації, визначення на цій основі стратегії та пріоритетних напрямів забезпечення національної безпеки і оборони; комплексна оцінка та прогноз потенційних і реальних загроз державному, економічному, суспільному, оборонному, інформаційному, ядерному, екологічному та іншим видам і об'єктам безпеки України; планування, організація та контроль за здійсненням заходів політичного, економічного, воєнного, соціального, науково-технічного та іншого характеру, адекватних цим загрозам; розгляд питань фінансування витрат на національну безпеку і оборону, а також контроль за витратанням відповідних коштів; розгляд проектів законів України та Указів Президента України, інших нормативних актів, наказів і директив Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, концепцій, доктрин, державних програм у сфері національної безпеки і оборони України тощо; підготовка пропозицій щодо вдосконалення системи забезпечення національної безпеки та організації оборони України, у тому числі щодо утворення, реорганізації та ліквідації органів виконавчої влади у даній сфері; підготовка пропозицій щодо оголошення стану війни, загальної або часткової мобілізації, введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, а також щодо оголошення в разі потреби окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації; координація наукових досліджень у галузі національної безпеки і оборони; розгляд і вирішення інших актуальних проблем національної безпеки і оборони України. Рада відповідно до покладених на неї завдань координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.³

Реалізуючи конституційні положення, Верховна Рада України 16 січня 1997 року своєю постановою схвалила Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України. В даному нормативному акті визначено головні об'єкти національної безпеки (громадянин – його права і свободи; суспільство – його духовні та матеріальні цінності; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність та недоторканість кордонів) та визначено основні напрямки державної політики національної безпеки України у політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково-технічній, інформаційних сферах.⁴ Але цей перелік не може бути вичерпним і повинен доповнюватись відповідно до умов та факторів, що можуть створити або створюють небезпеку життєво важливим інтересам особи, суспільства та держави. Тому що національні інтереси України зумовлюються конкретною ситуацією, що складається в Україні та за її межами. В цій же постанові рекомендовано Кабінету Міністрів України, міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки, керуватися у своїй роботі Концепцією.

У сучасних умовах на шляху переорієнтації державної політики із принципу "людина для держави" на принцип "держава для людини" основним змістом безпеки стає не захист держави та її державних інститутів, а людини і суспільства. На перший план вийшла проблема соціальної безпеки в широкому розумінні цього слова (соціально-економічної), іншими словами, безпеки особи, окремих груп населення, суспільства в цілому, тобто соціуму. Це означає, що першоосновою концепції національної безпеки повинні бути інтереси окремих особистостей, з яких витікають інтереси суспільства і держави⁵.

Отже, на момент набуття Україною державного суверенітету понять "національні інтереси" (як об'єктивні потреби матеріального та духовного існування суспільства), "національна безпека" в теорії держави не існувало.

Категорія «національна безпека» визначена в Концепції (основи державної політики) національної безпеки, схваленої постановою Верховної Ради України січня 1997 року. Раніше проблема забезпечення національної безпеки зводилась, як правило, до безпеки держави і розглядалась як виняткова прерогатива силових міністерств та відомств.

Проблема забезпечення безпеки життєдіяльності і розвитку українського суспільства має багатоплановий характер (в галузі економіки, політики, у військовій сфері, екологічній, інформаційній). Вирішення такої проблеми полягає саме у захисті власних національних інтересів.

¹ Юридичний словник / За ред. Б.М. Бабія. – Київ: Головна редакція Української Радянської енциклопедії, 1983. – С. 172.

² Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Українська правнича фундація, 1996. – 127 с.

³ «Про Раду національної безпеки та оборони України» Указ Президента України від 30 серпня 1996 року № 772

⁴ Концепція (основи державно політики) національної безпеки України. Схвалена Постановою Верховної Ради від 16 січня 1997 року 1997року // Відомості Верховної Ради України . - 1997. - №10. - Ст. 85.

⁵ Нижник Н.Р., Ситник Г.П., Білоус В.Т. Національна безпека України . – Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. – С. 204.

Л. Шлихт,
*студентка 1 курсу Одеського юридического
інститута Національного Університета
внутренних дел*

ЕСТЕСТВЕННЫ ЛИ ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

Государство – это сложное, социальное, специфическое явление. Оно возникает из-за необходимости упорядочить, урвать, систематизировать общественную жизнь. Право неотъемлемо связано с государством, по определению последнее обязано охранять первое. Поскольку и то, и другое создано искусственным путём. «Угнетённые», «обиженные», не имеющие власти, денег, возможности манипулировать массами, люди могли только придумывать нечто новое, не умея пользоваться уже созданными условиями. Право схоже с религией: когда человек понял, что не может повлиять на всё происходящее вокруг, он нашёл этому достойное объяснение – «Есть ещё кто-то, и он сильнее нас».

Я попробую составить диалог известных личностей:

- Главное и наиболее существенное содержание права составляет свобода, говорит Богдан Кистяковский.

- Моя свобода размахивать руками заканчивается там, где начинается нос моего ближнего, - отвечает Ричард Эмерсон.

- Все, на что человек имеет право, позволено, но не на всё, что позволено, он имеет право, - «добивает» М.М. Коркунов.

Собеседники в шоке.

Действительно, если человек «имеет право», то он волен, свободен в данной ситуации поступать по своему усмотрению. Но его желания пересекаются с правом других людей, и реализовав своё, он нарушит чужое. Не в этом ли парадокс естественной теории права? Ведь мы - либо свободны, либо нет, среднего не бывает (как жизнь: либо - есть, либо - нет). Или вы знаете третий вариант? Всё естественное в мире создано не нашими руками и отличается от наших творений: солнце не появляется на небе одновременно с луной - они изначально не вступают в конфликт и не пересекаются и «если звёзды светят на небе – это кому-нибудь нужно» – просто так в природе ничего не бывает. Все ли свои права мы можем реализовать, использовать? Что нам делать со своим правом на жизнь. Если на него никто не будет покушаться, и оно не перерастёт в чью-то обязанность, то я не почувствую даже его наличия. Да и свобода ли это? Проще было записать: «Каждый обязан не лишать другого человека жизни или не имеет право лишить кого-либо земного существования.»

Права устанавливаются и санкционируются государством – с этим я согласна, так как то, что дано иными силами, ими же и регулируется по своим неизвестным нам законам. Да и правом – то это с трудом можно назвать, очень уж у них всё неустойчиво, не систематизировано и непонятно. Поэтому признавать право – природным продуктом и одновременно смешивать его с искусственными плодами человеческой деятельности, по-моему, непозволительно. Тем более, все «правила поведения», имеющиеся у нас, когда-то были придуманы отдельными индивидами. Не стоит воспринимать человечество, как массу. Мы объединились из-за необходимости, мы вместе, потому, что так лучше. Но мы разные. Писали единицы, а лучше – для миллионов? Томас Джефферсон, например, в декларации независимости США (1776г.) писал, что все люди сотворены равными и одарены своим создателем неотчуждаемыми правами: жизнью, свободой и стремлением к счастью. Во-первых, я бы вместо третьего поставила право выбора (яркий пример того, что автор – всего лишь человек со своими желаниями и вкусами, а не носитель массовой идеи), а во-вторых, я позволю себе согласиться с мнением английских юристов: «Право есть там, где есть его защита», - и предположить, что, если создатель дал право, он должен был его защитить, или ничего он не давал, а Джефферсон обманул всю Америку или просто ничего не знал.

Одно из естественных прав – право на свободу. Если человек свободен от татаро-монгольского ига, рабовладельца и монарха, можно ли его назвать счастливым обладателем права на свободу, в полном смысле этого слова? Мы не свободны от родителей, детей, автобусов, погоды, чужого мнения.

Жизнь насыщена событиями, независящими от нас. Государство защитит нас от нам же подобных, но никто не защитит нас от землетрясения или цунами. А значит естественные права, которые мы имеем, - всего лишь иллюзия. И стабильным, и нашим будет только то, что мы сами и создали. Никто, кроме нас, не решит, что для нас лучше и важнее. Жизнь предоставляет набор событий, а мы уже сами, каждый за себя, делаем выбор.

Права – явление не естественное, так как иначе не могло бы гарантировано обеспечиваться и защищаться государством. Оно появляется в зависимости от потребностей общества и представляет собой систему наиболее благоприятных и приемлемых для данного социума, в данное время, в данном пространстве.

И насчет естественности права выбора ещё можно поспорить. Я всё время думаю, а есть ли право выбора у человека, лежащего в коме? Что выбрал бы он, и почему выбирать приходится нам?